

Lena R Nilsson har nyöversatt sonetterna

– Det känns som om jag också har kommit människan Shakespeare nära

Lena R. Nilsson läste vår uppmaning i denna tidskrift om att göra nya översättningar av Shakespeares verk. En dag tog hon kontakt och ville läsa upp några översättningar hon gjort, närmare bestämt 20 sonetter. Översättningarna gjorde starkt intryck. 'Varför inte översätta allihop?' frågade under-tecknad, men kunde aldrig ana att hon skulle ta det på allvar. Efter snart tre års enträget arbete är det hela klart och boken kommer i höst ut på Augusti förlag.

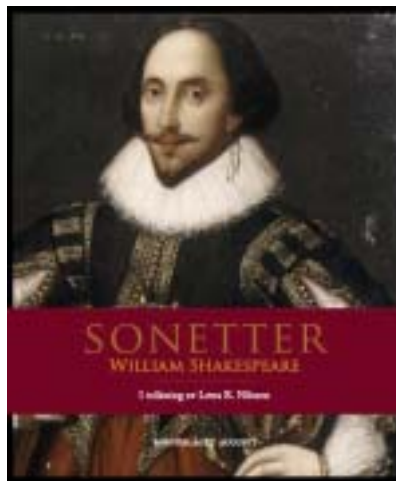
ATT ÖVERSÄTTA ALLA 154 SONETTER tyckte Lena R. Nilsson lät som en omöjlighet och det var nånting hon aldrig hade tänkt sig.

– 'Allihop? Nej det går väl inte', tänkte jag. Men uppmuntrad satte jag igång eftersom det lät som det var ärligt menat. Sedan har jag fått stöd och uppmuntran på vägen. Shakespearekännaren Don Mahan har hjälpt mig med renässansengelskan som kan vara nog så svår. Det är lätt att få saker om bakfoten. Det är ju grunden, även om det viktigaste är att finna en bra svensk motsvarighet till originaltexten.

FRÅN BÖRJAN VILLE LENA R. NILSSON bara pröva att översätta några sonetter bland annat därför att man i den skrivarcirkel som hon leder, höll på att träna vermt. Hon märkte direkt att hon tyckte översättningsarbetet var väldigt roligt. Det gjorde att hon fortsatte och hade när sommaren gått översatt sina första 20 sonetter.

– Då var jag helt 'oskuldsfull', kände inte till mycket om sonetterna. Det gjorde att jag inte hade någon kunskap som belastade och ingen direkt respekt i stil med: 'Oj nu ska jag översätta Shakespeare' – men jag var inte helt oerfaren av översättningsarbete. Jag hade tidigare översatt franska visor, bland annat Georges Brassens¹, som inte är helt lätt. Även då tyckte jag att det var roligt att sitta och knäpa och få till det.

¹ fransk vissångare (1921-81)

– Svårigheterna med att översätta sonetter kan vara flera: att hitta ord som passar in i rytmen, att hitta rimord som inte verkar onaturliga, som har det rätta värdet, och att se till att orden passar in i *min* dikt. Även om syftet är att ligga så nära Shakespeares text som möjligt, så är det sällan man kan översätta direkt. Därför får jag på sätt och vis dikta själv. Då är det oerhört roligt att försöka hitta en vacker lösning som samtidigt är rytmisk. Vackert och naturligt är nyckelord för mig, men det kan ibland vara svårt att få till en naturlig ordföljd även om jag hela tiden strävat efter det.

LENA R. NILSSON VILL VARA NOGA när det gäller ordens valör. Hon menar att språket givetvis ska vara begripligt, men har ibland använt ett vad en del skulle kalla alderdomligt språk, med ord som till exempel finns i psalmer, i vissa bibeltexter och i 1700-talsspråk, som hos Kellgren och Bellman.

Lena R. Nilsson

– Det finns en glädje i att använda sådana ord. Shakespeare använder ord, typ hjärta-smärta, ord som numera är urholkade eller 'omoder-na', ord som till exempel behag, hädanfärd, glädjerik, ljuv, spörja, förtälja, minna om. När jag använder sådana ord känns det som att upp-rätta ett gammalt vackert språk och ge det tillbaka det värde det en gång haft. Ett uttryck som 'honungsandedräkt' är väl inget man säger idag precis men det ligger nära Shakespeares 'honey breath'. Förutom att det är ett vackert ord stämde det in i rytmen: 'Hur kunde sommarns honungsandedräkt ...' Sådana uttryck kan kännas som en gåva när man översätter.

Lena R. Nilsson vill förstås ligga så nära originalet som möjligt, så nära hon har kunnat utan att det låter fult eller konstigt.

– "Skärp dig, gå till originalet!" har jag ibland sagt till mig själv. När jag började, och inte hade någon tanke på utgivning, förstod jag inte allt i dikterna, utan anade och diktade själv så som jag tyckte lät bra. Så där kunde jag ju inte göra när det sedan blev tal om att publicera. Visst blir det alltid en tolkning när det gäller översättningar, men man blir väldigt glad när man själv är nöjd med en lösning som ligger nära Shakespeare egen text.

– Jag har fått en nära relation till sonetterna eftersom jag har läst dem gång på gång och bearbetat praktiskt taget vartenda ord. Det känns som om jag också har kommit människan Shakespeare nära. De känslor han uttrycker speglar ett stort register, något som visar hur sammansatt en människa är. Jag själv som varit med ett tag, och har upplevt hur relationer och kärlek och hur känslor kan variera, tycker att han verkligen har gestaltat sådant med en oerhörd närvaro. Jag tror att de flesta människor har egna erfarenheter av de känslor han uttrycker: beundran och förtjusning, kärlek och oro, svartsjuka och besvikelse.

Lena R. Nilsson tycker att naturkänslan är central, det cykliska; solens uppgång och nedgång som jämförs med människolivet, årstidernas växling, blomman som växer och dör.

– Han har stor respekt för Naturen, som föder och ger liv. Samtidigt ser han Tiden som den stora fienden. Men han utmanar den på ett modigt sätt. Som om han menar: ”Kom an, jag ska nog fan skriva dikter som består trots Dig!”

– Shakespeare blir aldrig sentimental. Han är realist och vet vad det handlar om. Det känns lite sorgligt att han i sina sista dikter är så desillusionerad – allt var lögn och blind naivitet – som om han hade genomskådat allt. Men man behöver ju inte nödvändigtvis läsa in en kronologisk utvecklingshistoria i dikterna.

Inte heller menar Lena R. Nilsson att man måste veta något om vem sonetterna kan vara skrivna till utan tycker att man absolut kan läsa en sonett var som helst i samlingen och ändå ta den till sig. Det var så hon själv började en gång, hon bläddrade

och läste lite här och var. Då hade hon inte heller någon tanke på att översätta alla sonetterna.

– Jag tycker om den jambiska takten, den är som hjärtats slag: ta-damm, ta-damm, ta-damm. Och det känns också naturligt att prata så, vi gör det faktiskt ofta utan att tänka på det: ’Nu när vi båda sitter här och talar, så talar vi på blankvers eller hur?’ Nu när jag har arbetat så mycket med versmåttet, kan jag improvisera en sonett rätt upp och ner. Den låter knasigt, javisst, men den kommer ut med rim och rytm utan att jag behöver tänka.

VEM SONETTERNA VAR RIKTADE TILL har inte heller i översättningsarbetet haft någon särskild betydelse för Lena R. Nilsson.

– Sonetterna är ju kärleksdikter riktade till en person även om det främst är diktarens egna känslor de handlar om, och för mig känns detsom att de är skrivna utifrån Shakespeares egna erfarenheter. Det är starka känslor, inte alltid positiva, utan även sådana som uttrycker

vämjelse och avsmak, den egna förnedringen och att inte vara någonting värd. Eller som i sonett 129: ’ I lustans akt och i dess lystna drift vår ande drunknar i ett hav av skam’. Sådant känns okonventionellt, och stämmer illa in i sonettrationen vad jag förstår.

När jag frågar Lena R. Nilsson vad hon nu ska göra, vad hon ska sätta tänderna i närmast, säger hon att hon inte alls har tänkt på det, men att hon gärna vill fortsätta att översätta. Jag föreslår *Venus och Adonis*, ett av Shakespeares versepos.

– Jag har läst delar av den och tyckte att den var rolig. Ja, det kanske vore något. Vi får väl se.

Intervju: Roland Heiel

SONETTER

William Shakespeare
I tolkning av Lena R. Nilsson
Bokförlaget Augusti
Beställ på www.adlibris.se
ISBN: 9185301086

Sonetter på CD

Shakespeares sonetter finns inlästa i olika versioner, alltifrån klingande ’Gielgud-engelska’ till bred amerikanska.

Smakprov på legendariske skådespelaren John Gielguds läskonst finns på Internet: www.town.hall.org/radio/HarperAudio.

Man kan ladda ner alla sonetter som mp3-filer på LibriVox (gratis och lagligt). Amerikaner läser på frivillig basis och kvalitén är skiftande. www.librivox.org//sonnets-by-william-shakespeare

Att höra sonetterna läsas på engelska är njutbart även om man inte förstår allt. Shakespeares språk är vackert i sig. När vi så närmar oss språket genom att läsa översättningar och sedan jämför med originalet får dikterna ytterligare liv.

Man kan hitta sin favoritläsare (t ex Simon Callow eller Alex Jennings) men också köpa en samlings-cd med med ett 20-tal tolkare, däribland storheter som Ossie Davis, Al Pacino, Kathleen Turner och Eli Wallach.

RH

Fler böcker i höst

Förutom Lena R. Nilssons nyöversättningar av Shakespeare sonetter kommer två böcker om Shakespeare i höst. Den ena är skriven av Kent Hägglund, som är med i redaktionen för Shakespeare. Hans *Shakespeare, en man för alla tider* (Ordfront) behandlar samtliga pjäser och fungerar därvidlag utmärkt som uppslagsbok. Boken är också en biografi över mannen från Stratford. En intervju med Kent Hägglund kommer i nästa nummer.

En bok som tar en annan biografisk utgångspunkt är *Täcknamn Shakespeare* (Bonniers) av poeten Gösta Friberg och skådespelerskan Helena Brodin Friberg. I boken tar de upp frågan om att Shakespeare inte skulle vara författare till de berömda dramerna. Författarna försöker i stället leda i bevis att de skrevs av Edward de Vere, 17:e earlen av Oxford. De utvecklar sina teorier på ett seminarium på bok- och biblioteksmässan i Göteborg i september.

RH